

ATATÜRK'ÜN SOSYALİZM ANLAYIŞI

30 Ocak 2022

Yıldırım Koç

Kemalist Devrim'e yöneltilen haksız eleştirilerden biri de Mustafa Kemal Paşa'nın bir toplumsal, siyasal ve ekonomik sistem olarak sosyalizme veya komünizme karşı olduğudur. Mustafa Kemal Paşa'nın karşıtlığı sosyalizme değil, yabancı bir güce bağımlılığadır. Temel anlayışı tam bağımsızlık olan Mustafa Kemal Paşa, bir başka ülkeden veya merkezden emir ve para alarak faaliyet göstermeye karşıydı. Ne yazık ki, 1920'li ve 1930'lu yıllardaki Türk komünistleri, Sovyetler Birliği'nden emir ve para alıyorlar, Sovyetler Birliği'nin çıkarlarına Türkiye'nin çıkarlarından daha büyük öncelik tanıyorlardı.

Günümüzde "Çin'e özgü sosyalizm" görüşünden söz edilmektedir. Mustafa Kemal Paşa ise, daha 100 yıl önce, "Türkiye'ye özgü komünizm"den söz ediyordu. Atatürk'ün "devlet sosyalizmi" ve halkçılık anlayışları, Frunze'nin 1921 yılında belirttiği gibi, belirli koşulların oluşması durumunda "Türkiye'ye özgü sosyalizm"e barışçıl bir süreçle evrilebilecekti.

Bir devletin ve milletin başka bir devleti ve milleti ezmediği ve sömürmediği, bir toplumsal sınıfın başka bir toplumsal sınıfı ezmediği ve sömürmediği, bir kişinin başka bir kişiyi ezmediği ve sömürmediği, insanların kulluktan kurtulup üretilenlerden katkıları oranında pay aldığı adaletli, eşitlikçi, huzurlu bir toplum yaratılabilecekti.

1960'lı yıllarda, Atatürk'ün 6 Ağustos 1929 günü Eskişehir'de tren istasyonunda "Türk âleminin en büyük düşmanı komünizmdir, görüldüğü yerde ezilmelidir" veya "komünizm Türk dünyasının en büyük düşmanıdır, her görüldüğü yerde ezilmelidir" dediği ileri sürüldü. Bu iddiayı kanıtlayan hiçbir belge yoktur. Atatürk'ün bu sözleri elyazısıyla yazdığı ve bir kişi tarafından da kopya edildiği iddiası da, elyazısı uzmanları tarafından reddedilmiştir. Soğuk Savaş döneminde Kuranı Kerim'de tahrifat yaparak bazı surelere "sağcılığı" öven, "solculuğu" yerin dibine batıran ifadeler ekleyenler, Atatürk'e de söylemediği bir sözü söyletmeye çalışmışlardır.

Kurtuluş Savaşı sürerken Anadolu'da 1920 yılının yaz başlarında Türkiye Komünist Fırkası olarak bilinen gizli bir örgüt oluşturuldu. Ankara ve Eskişehir'de örgütlenen bu gizli yapılanmanın başını Sovyet Rusya temsilcisi Şerif Manatof çekiyordu. Bu gizli örgüt, 7 Aralık 1920 tarihinde gerekli yasal gerekleri yerine getirerek Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (THİF) adıyla legal zeminde faaliyet yürütmeye başladı. Ancak 1921 yılı Ocak ayında Çerkez Ethem ayaklanması sırasında THİF yöneticileri tutuklandı. 4 Ekim 1920 tarihinde Ankara'ya gelen Sovyet maslahatgüzarı Upmal Angarski, 24 Ocak 1921 günü Mustafa Kemal Paşa'yla uzun bir görüşme yaptı. Sertçe geçen görüşmeye ilişkin Sovyet Rusya temsilcileri tarafından tutulan tutanaklara göre, Mustafa Kemal Paşa'nın bu konulardaki görüşleri aşağıda sunulmaktadır:

"Burada kimseyi komünist olduğundan dolayı tutuklamıyorlar. Bütün tutuklamalar diğer suçlardan dolayı gerçekleştirilmiştir. (...) Biz, mücadeleyi başlatırken, halkı açık, net ve herkes için anlaşılır olan tek bir fikir etrafında topladık. Bu, milli bağımsızlık fikriydi. Şu anda Anadolu hükümetinin başka bir amacı yoktur. (...) Şahsi olarak ben ve yoldaşımdan birçoğu komünizmin taraftarıyız, ama hal ve şartlar, bizim bu konuda susmamızı gerektiriyor. Eğer ben, yarın komünist olduğumu açıklasam benim tesirimden eser kalmaz. (...) Rus komünistlerine karşı bir hareket yok. Sadece açık olarak Türkiye'nin dahili işlerine açıkça karışan Rus komünistlerine ve onların bazı partileri ile teşkilatlarına karşı bir hareket var. Anlamak gerekir ki komünizm bile Türkiye'de bizim işimizdir. Hiçbir ülke, önümüze komünist olmamız için şartlar süremez. Bu bizim hakkımız. (...) Komünizm meselesi Türk halkı tarafından çözülmeli. Lenin ve Çiçerin resmi olarak, Radek ise özel görüşmelerimizde, komünizmin Türkiye'de her şeyden önce bu ülkenin evlatlarının işi olduğu görüşümüzü tamamen doğruluyorlar. Başka kuvvetlerin dahili işlere her müdahalesi ve her inkılap aşılama girişimi, mutlaka mukavemetle karşılaşacaktır ve galeyana neden olacaktır. (...) Yeni kurulan komünist teşkilatların hepsinin engellenmesiyle ilgili bir talimat olduğunu duymadım. Talimat, sadece gizli çalışan teşkilatlara yöneliktir. Resmi olarak tanınan fırkalar arasında bulunan teşkilatlar, var

olma hakkına sahiptir. (...) Şimdiki karışıklığı komünizme karşı tepki olarak değerlendirmek yanlıştır. Zira TKF'ye karşı bir saldırı yoktur. Bu, THİF'in başında duran insanları ve onların dayatmaya çalıştıkları ithal komünizmini hedef alan bir cereyandır. Türkiye'de, diğer ülkelere katiben benzemeyen, ülkemizin şartlarına ve özelliklerine uyan özel bir komünizme ihtiyaç vardır." (ATABE, C.10, s. 317-328)

Mustafa Kemal Paşa, kendi kontrolü altında kurulan Türkiye Komünist Fırkası'na ilişkin olarak da şu değerlendirmeyi yapıyordu: "TKF, yabancıların vaat ettikleri ithal komünizme karşı mücadele etmek, ayrıca ülkemizin özel şartlarına uygun olarak, komünizm görüşlerini ilmi esaslara dayanarak yayabilmek gayesiyle kurulmuştu." (ATABE, C.10, s.327)

Mustafa Kemal Paşa görüşmeyi sona erdirirken de şunları söyledi: "Daha okul sırasında hapisaneye düşmüş ve yıllarca sürgünlerde dolaşmış bir inkılapçı olarak eminim ki Rusya ve Türkiye arasındaki ittifak insanlığı kurtaracaktır ve komünizm fikri er geç muzaffer olacaktır." (ATABE, C.10, s.328)

Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Aralık 1921 günkü görüşmede Frunze'ye verdiği yanıt da aynı niteliktedir.

Mustafa Kemal Paşa, 1 Aralık 1921 günü Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada da tavrını çok güzel ifade etmektedir:

"Biz hayatını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabıyız, zavallı halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız. Dolayısıyla her birimizin hakkı vardır. Salahiyeti vardır. Fakat çalışmak sayesinde biz hakkı kazanırız. Yoksa arkaüstü yatmak ve hayatını emek harcamadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içinde yeri yoktur, hakkı yoktur. (...) O halde ifade ediniz efendiler; halkçılık, toplumsal nizamını emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen toplumsal bir doktrindir. Efendiler, biz bu hakkımızı saklı bulundurmak, bağımsızlığımızı emin bulundurabilmek için heyeti umumiyemizce, heyeti milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyeti milliyeye mücadeleyi uygun gören bir mesleği takip eden insanlarız. (...) Ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş. Efendiler, biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz. Çünkü biz bize benziyoruz efendiler." (ATABE, C.12, s.121)

Mustafa Kemal Paşa'nın Lenin'e 4 Ocak 1922 tarihinde yazdığı mektupta şu ifadeler vardı: "Memleketimizi düşman işgalinden kurtardıktan sonra, niyetimiz, kamu yararı taşıyan büyük işletmeleri olabildiğince devlet eliyle yönetmek ve böylece, bir büyük kapitalistler sınıfının gelecekte memlekete hâkim olmasının önüne geçmektir." (ATABE, C.12, s.211) Atatürk'ün uyguladığı devletçilik anlayışı, tam bu amaca yönelikti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda uygulanan devletçilik ise, büyük ölçüde, Türkiye'deki sermayedar sınıfın çıkar ve talepleri doğrultusunda idi.

Atatürk'ün Türkiye'ye özgü sosyalizm anlayışı "halkçılık" kavramında da görülmektedir.

Halk Fırkası'nın 9 Eylül 1923 günlü nizamnamesinde "halkçılık" ilkesi vurgulanmıştı. 2. maddenin bir bölümü şöyleydi: "Halkçılar, hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları koymaktaki mutlak hürriyet ve bağımsızlığı tanıyan fertlerdir." (ATABE, C.16, s.100)

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 22 Ekim 1927 günlü nizamnamesinde önce üç ilke sıralanıyor, daha sonra laiklik vurgulanıyordu: "Madde 1. Cumhuriyet Halk Fırkası, (...) cumhuriyetçi, halkçı, milliyetçi, siyasi bir cemiyettir." (...) "Madde 3: Fırka, (...) devlet ve millet işlerinde din ile dünyayı tamamen birbirinden ayırmayı en mühim esaslarından sayar." (ATABE, C.22, s.22)

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci Kurultay'ında 22 Ekim 1927 günü kabul edilen program beyannamesinde dört ilke birlikte sıralanıyordu: "Cumhuriyet Halk Fırkası cumhuriyetçi, laik, halkçı ve milliyetçidir." (ATABE, C.22, s.39)

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Üçüncü Kurultay'ında kabul edilen Program'da 6 ilke belirtiliyordu: "Cumhuriyet Halk Fırkası, A) Cumhuriyetçi, B) Milliyetçi, C) Halkçı, Ç) Devletçi, D) Laik, E) İnkılâpçıdır." (C.H.F. Programı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931, s.9)

Atatürk'ün bağımsız bir ülkede uyguladığı devletçilik, halkçılık ve planlı ekonomi anlayışı, işçi sınıfının çok zayıf ve etkisiz olduğu, yoksul köylülüğün toprak ağalarına ve şeyhlere karşı bir mücadelesinin bulunmadığı koşullarda, Türkiye'ye özgü bir sosyalizme barışçıl yoldan geçiş mücadelesinin ana dayanağıydı.